

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 71/72, 2016, pp 51--70

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Mette Bengtsson, University of Copenhagen.

Title "The Second Persona in Political Commentary" ["Det indskrevne publikum i politiske kommentarer"].

Abstract This article critiques political commentary as the genre is currently practiced in Danish public debate. In a reading of 90 political commentaries published in national newspapers during the parliamentary election in 2011, the second persona of the genre is investigated in accordance with the three analytical steps originally suggested by Edwin Black: First, an analysis of the substantive claims and stylistic tokens is conducted in order to depict the genre's second persona. Next, this depiction is compared and contrasted with different models of democracy and their understanding of citizens' roles, and it is argued that the discursive audience construction in Danish political commentary reflects an understanding of the citizen's role in a competitive democracy. Finally, the discursive audience construction is evaluated and its consequences are discussed on the basis of two studies that examine a real audience's reaction to the audience construction. The article can be a starting point for comparative analysis across Scandinavia and contribute to more general discussions of the role of mass media in a democracy.

Keywords political journalism, political commentary, genre analysis, second persona.

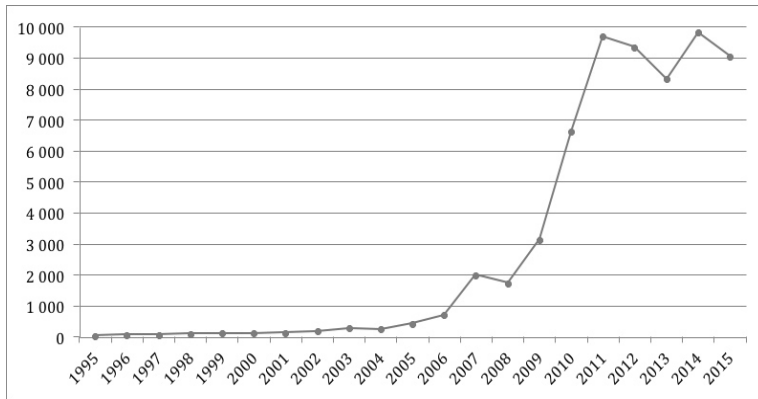
*Mette Bengtsson, ph.d., er videnskabelig assistent ved
Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns
Universitet.
E-post: bengtsson@hum.ku.dk*

Mette Bengtsson:

Det indskrevne publikum i politiske kommentarer

I denne artikel fremsættes en kritik af kommentargenren i en dansk kontekst. Med udgangspunkt i 90 kommentarartikler fra landsdækkende aviser under folketingsvalget i 2011 laves en analyse af genrens indskrevne publikum efter Edwin Blacks analyseforskrifter i tre trin: Først analyseres materialets væsentligste påstande og stilistiske spor for at kunne tegne et billede af det indskrevne publikum. Herefter relateres dette billede til forskellige demokratiforståelser og herunder forståelser af borgerrollen, og der argumenteres for, at det diskursive publikumbillede er sammenfaldende med forståelsen af borgerrollen i et konkurrence-demokrati. Slutteligt gives en moralsk vurdering af publikumskonstruktionen, og i forlængelse heraf diskuteres konsekvenserne af denne ud fra to studier, der hver giver et bud på et faktisk publikums reaktion på publikumskonstruktionen. Artiklen kan være udgangspunkt for komparative analyser i et skandinavisk retorikmiljø og bidrage til mere generelle diskussioner om massemediernes rolle i et demokrati.

Kommentargenren er inden for de seneste ti år ekspanderet og indtager i dag en central plads i den politiske journalistik. I grafen ses, hvordan genren i en

Graf over antal hits på "politisk kommentator" ved en søgning på "præcis sådan" i "alle medier" på Infomedia den 15. februar 2016. Jeg slutter fra rollen som kommentator til etablering af genren, da genren i høj grad er personorienteret. Jeg veksler gennem teksten med at tale om både rollen (kommentator) og kommentatorens tekster (kommentarer).

dansk kontekst især er vundet frem fra omkring 2005 med intensivering omkring folketingsvalg i henholdsvis 2007, 2011 og 2014.¹

Når en journalistisk genre vinder frem på denne måde, er det i sig selv grund til at vie den opmærksomhed. En anden grund er også, at der har været fremsat en del kritik af genren i den offentlige debat, samtidig med at genren kun i et begrænset omfang har været behandlet selvstændigt i forskningen og stort set ikke i retorikforskningen.²

Den eksisterende forskning om kommentargenren

Den eksisterende forskning om genren kommer hovedsageligt fra medievidenskaben, der leverer forskellige forklaringer på, hvorfor genren har vundet frem. I genrens initiale fase i slutningen af 1990'erne forstår medieforskere især de politiske kommentatorer som en modreaktion på den stigende professionalisering af den

1 I en undersøgelse med udgangspunkt i en indholdsanalyse af 2.022 artikler omkring danske folketingsvalg fra 1994 til 2007 viser David Hopmann og Jesper Strömbäck også, hvordan den politiske kommentator er blevet en mere anvendt kilde i denne periode. Se David Hopmann og Jesper Strömbäck, "The Rise of the Media Punditocracy? Journalists and Media Pundits in Danish Election News 1994-2007", *Media, Culture & Society* 32 (2010), 951-952.

2 For gennemgang af den offentlige metadebat om genren se Mette Bengtsson, "Defining Functions of Danish Political Commentary" i *Argumentation: Cognition and Community, proceedings of the 9th Biennial Conference of the Ontario Society for the Study of Argumentation*, red. Frank Zenker. Windsor, ON: Ontario Society for the Study of Argumentation, 2011. For gennemgang af den begrænsede behandling af genren i forskningen se Mette Bengtsson, "Approaches to Political Commentary in Scandinavia: A Call for Textual, Evaluating Scholarship", *Nordicom Review* 36 (2015), 5-18.

politiske kommunikation.³ Kommentatorerne bliver betragtet som nøglefigurer i den politiske journalistik, hvor Jay Blumler for eksempel taler om ”fight back” og Brian McNair om ”counter-spin”.⁴ Lignende forklaringer præger også i begyndelsen mediernes og kommentatorernes egen metakommunikation i deres forsvar for genren. Anders Krab-Johansen udtaler for eksempel i egenskab af politisk redaktør på TV2: ”Politikerne har lært at tale på en bestemt måde i medierne, så de altid fremstår i et positivt lys, og så er det rart at have nogle politiske kommentatorer, der kan forklare, hvorfor de pludselig skifter position. Det er jo ikke alle seere, der kan følge med i det.”⁵ I en engelsk rapport citeres en kommentator også for at sige: ”There are hidden laws in politics just as there are in, say, physics. Our job is to explain how those laws work, bring them into the open.”⁶ I takt med man i løbet af 00’erne introducerer kabel-tv og i mange lande begynder at have nyhedskanaler med 24 timers nyhedsdækning, bliver kommentatorerne en mere central del af den politiske journalistik, og forskningen begynder nu også at forklare genren i relation til de ændrede strukturelle og herunder produktionsmæssige betingelser.⁷ Peter Bro ser for eksempel kommentatorerne som en billig arbejdskraft, der hurtigt kan levere tekster af en vis kvalitet, og han forklarer også, at kommentatorerne bliver en stadig mere anvendt kilde, fordi de i modsætning til for eksempel akademiske eksperter kan udtale sig på tværs af emner.⁸ Medieforskningen har også bidraget med at udfordre rolleforståelsen. Hvor den politiske kommentator af mange typisk bliver forstået som en nyere, medieskabt rolle, hvor en række udvalgte personer med afsæt i deres insiderviden kommenterer især national politik, beskriver Sigurd Allern i et diakront studie med udgangspunkt i tre norske valgkampe i henholdsvis 1965, 1989 og 2010, at der altid har været personer, der har kommenteret politik, men at det er gået fra at være en ideologisk frontfigur fra et politisk parti til at være en uafhængig fortolker i en eksponeret elite, der fungerer som reklamesøjle for et medie.⁹ Karak-

3 Jay Blumler og D. Kavanagh, ”The Third Age of Political Communication: Influences and Features”, *Political Communication* 16 (1999), 209-230. Ralph Negrine, *The Transformation of Political Communication - Continuities and Changes in Media and Politics* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008).

4 Jay Blumler, ”Origins of the Crisis of Communication for Citizenship”, *Political Communication* 14 (1997), 395-404. Brian McNair, *Journalism and Democracy - An Evaluation of the Political Public Sphere* (London: Routledge, 2000).

5 ”DR og TV 2: Politiske kommentatorer er uundværlige” i Dagbladet Information den 6. oktober 2007.

6 Julia Hobsbawm og John Lloyd, *The Power of the Commentariat: How Much Do Commentators Influence Politics and Public Life?* (Oxford: Editorial Intelligence Ltd in association with the Reuters Institute for the Study of Journalism, 2008), 21.

7 I en dansk kontekst tog denne udvikling for alvor fart fra 2006, hvor TV2 lancerede Danmarks første 24 timers nyhedskanal TV2 NEWS. DR fulgte efter i 2007 med DR Update.

8 Peter Bro, ”Folkestyrets nye fyrmester - da verden blev oplyst af den politiske kommentator”, i *Et Løft(e) til journalistikken*, red. Peter Bro og Troels Mylenberg, 185-206. (Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2008). Peter Bro og Anker Brink Lund, ”Valgkampens politiske kommentatorer”, *Tidsskriftet Politik* 11 (2008), 27-37.

9 Sigurd Allern, ”From Party Agitators to Independent Pundits: The Changed Historical

teristisk for medieforskningen er, at den primært forholder sig deskriptivt til genren. Forskningen leverer forklaringer på genrens opståen og dominans og udfordrer også antagelserne om rolleforståelsen, men er yderst tilbageholdende med normative vurderinger af genren ud fra en kritisk synsvinkel.¹⁰

I retorikforskningen er man som bekendt ikke på samme måde tilbageholdende på dette punkt, og flere har også kritiseret aspekter af kommentatorgenren. For eksempel kritiserer Christian Kock genrens fokus på spin og strategi og argumenterer for, at kommentatorerne trænger indholdsmæssige, politiske diskussioner i baggrunden.¹¹ Ligeledes har Eirik Vatnøy med udgangspunkt i det norske stortingsvalg i 2009 problematiseret mediernes udvælgelse af kommentatorerne, deres privilegerede taleposition, samt at kommentatorernes kvalifikationer er tvivlsomme, og at de til tider har fordækte, partipolitiske intentioner.¹² Både Kock og Vatnøy peger på interessante aspekter, men deres kritik består kun af kortere tekstpassager i bøger, der har til formål at levere en mere overordnet kritik af den politiske journalistik. Retorikforskningen synes derfor stadig at have til gode at bidrage med en mere grundig, kritisk analyse af kommentargenren ud fra samfunds- og fællesskabsorienterede værdier.

En genrekritik med udgangspunkt i det indskrevne publikum

Indledningsvis analyserer jeg genrens væsentligste påstande og stilistiske spor for med afsæt heri at kunne beskrive det indskrevne publikum.¹³ Det indskrevne publikum er valgt som nøglebegreb, fordi det giver et afsæt for at kunne kritisere den påvirkning, som jeg vil argumentere for, at kommentatorerne potentielt udøver gennem deres retorik. Arbejdet med kommentatorgenren forstås med afsæt i Carolyn Millers genre teori, hvor genrer opfattes som typificerede retoriske handlinger, hvor mennesker handler sammen.¹⁴ Gennem genrer formidles påtrængende problemer og typer af sociale behov og i forlængelse heraf også forventninger til afsender- og modtagerroller, hvor især forventninger til modtagerrollen er centralt i denne sammenhæng. Som det vil fremgå af analysen har jeg ikke som Black et ideo-

---

Roles of Newspaper and Television Journalists in Norwegian Election Campaigns”, *Northern Lights: Film and Media Studies Yearbook 8* (2010), 49-67.

- 10 Lars Nyre har også peget på dette som en mere generel tendens i medieforskningen. Lars Nyre, ”Normative Media Research – Moving from the Ivory Tower to the Control Tower”, *Nordicom Review 30* (2009), 3-17.
- 11 Christian Kock, *De svarer ikke: Fordummende uskikke i den politiske debat* (København: Gyldendal, 2013).
- 12 Eirik Vatnøy, *Velg!09 Journalistikk og retorikk i norsk valgkamp* (Oslo: Civita, 2010).
- 13 Edwin Black, ”The Second Persona”, *The Quarterly Journal of Speech 56* (1970), 109-119. Blacks tekst er oversat og kommenteret i *Rhetorica Scandinavica 9* (1999), 4-16. Jeg oversætter betegnelserne *substantive claims* med *væsentligste påstande* eller blot *påstande* og *stylistic tokens* med *stilistiske spor*. Black bruger enkelte steder betegnelsen *verbal tokens* synonymt med betegnelsen *substantive claims*, se side 112.
- 14 Miller, Carolyn, ”Genre as Social Action”, *Quarterly Journal of Speech 70* (1984), 151-167. Millers tekst er oversat og kommenteret i *Rhetorica Scandinavica 18* (2001), 17-35.

logikritisk ærinde, men er inspireret af ideen om, at der i tekster eller genrer eksisterer en konstruktion af et indskrevet publikum, og at dette kan have et påvirkningspotentiale på modtagerne.¹⁵ Således giver analysen et bud på, hvordan man kan arbejde med diskursive publikumskonstruktioner i et genreperspektiv i nutidig, politisk journalistik.

Udvælgelse af analysemateriale

Analysen baserer sig som sagt på et uddrag af tekster fra genren. Dette indbefatter 90 politiske kommentarer fra ni politiske kommentatorer i de seks største landsdækkende aviser under folketingsvalget i Danmark i 2011.¹⁶ Når valget er faldet på en række tekster omkring et folketingsvalg, er det ud fra forventningen om, at der i denne afgrænsede periode vil foregå en intens praktisering af genren. Med beslutningen om at medtage samtlige politiske kommentarer i de seks største landsdækkende aviser i valgperioden er det forsøgt at generere et materiale ud fra nogle klare kriterier, og hvor enkelte tekster ikke er valgt til eller fra på grund af særlige egenskaber. Det er et forsøg på at få et forholdsvist bredt udsnit af genren, som dog stadig ikke er større, end at en nærlæsning er mulig. Inden for rammerne af denne artikel er der ikke plads til at lave komparative analyser på tværs af landegrænser, forskellige mediesystemer eller tid. Ligeledes må det også vente til et senere arbejde med analyser af forskelle mellem kommentatorernes tekster. Interessen i denne artikel er centreret om genren som helhed.

Kommentatorerne forklarer, vurderer og råder i forhold til politikernes og partiernes strategiske handlinger

Vi vender os nu mod analysen og indledningsvis de væsentligste påstande i kommentarerne. Disse kan enten inddeles tematisk eller efter sproghandlinger, hvilket jeg her har forsøgt at kombinere.¹⁷ Størstedelen af påstandene handler om politikernes handlinger, der primært forstås som strategiske, og påstandene indgår

15 Andre har også brugt Black på denne tilrettede måde. Se for eksempel Marie Lund, ”Retorisk publikum”, i *Retorikkens aktualitet: Grundbog i retorisk kritik*, 3. udg., red. Marie Lund og Hanne Roer (København: Hans Reitzels Forlag, 2014), 67 og 71.

16 Teksterne er indsamlet i perioden fra den 26. august 2011 (den dag valget blev udskrevet) til den 17. september 2011 (to dage efter valgdagen). De ni kommentatorer er Mette Østergaard (Politiken), Peter Mogensen (Politiken), Kristian Madsen (Politiken), Ralf Pittelkow (Jyllands-Posten), Thomas Larsen (Berlingske), Niels Krause-Kjær (Berlingske), Hans Engell (Ekstra Bladet), Helle Ib (BT) og Søs Marie Serup (Børsen).

17 I forhold til sproghandlinger støtter jeg mig til John Searles klassificering, hvor han skelner mellem fem ”illocutionary acts”: ”[W]e tell people how things are, we try to get them to do things, we commit ourselves to do things, we express our feelings and attitudes, and we bring about changes through our utterances.”, hvilket svarer til henholdsvis repræsentativer (tidligere assertiver), direktiver, commissiver, ekspressiver og deklarativer (tidligere performativer). John R. Searle, ”A Taxonomy of Illocutionary Acts”, i *Language, Mind, and Knowledge*, red. Günderson (Minneapolis: University of Minneapolis Press, 1975), 1-29.

hovedsageligt i forklaringer (repræsentativer), vurderinger (ekspressiver) eller råd (direktiver). Relaterer man sproghandlingerne til argumentationsfaserne, svarer det til påstande om strategi i henholdsvis den konstaterende, evaluerende og advokerende fase.¹⁸

Et typisk eksempel på en forklaring, der omhandler strategi, kan ses i Jyllands-Posten hos Ralf Pittelkow, der skriver: ”Mens der er larm i blå blok, er der stilhed hos de røde. De har lært at håndtere deres uenighed, men det er nu ikke bare det. Helle Thorning-Schmidt (S) og Villy Søvndal (SF) har gjort stilheden eller tavsheden til en bevidst politisk strategi. De ved, at deres chancer for at vinde mere bygger på utilfredshed med VK-regeringen, end på deres egen politik (...) ‘Hold bøsse og vind valget’ har parolen været.”¹⁹ Når politikerne handler – i det konkrete eksempel ved ikke at sige noget – er det ifølge kommentatoren, fordi det er strategisk smart.²⁰ I stort set *samtlig* 90 kommentarartikler er der eksempler på, at kommentatorerne laver en sådan fortolkning. Det bliver nærmest en form for standardfortolkning, hvor kommentatorerne forklarer de fleste af politikernes handlinger ved at vende tilbage til samme motiv – nemlig at politikerne handler i forsøget på at fastholde eller tilkæmpe sig mere magt enten for dem selv eller deres parti.

Et eksempel på en påstand, der også handler om det strategiske, men som er mere evaluerende, kan ses i Børsen hos Michael Kristiansen, der dadler Socialistisk Folkeparti og den alliance, som de inden valget har indgået med Socialdemokraterne: ”Som forudset har SF vist sig at være det svageste led. Partiets insistens på ikke at ville fortælle om SF’s egne fortræffeligheder på bekostning af Socialdemokratiet kunne selvkært ikke opretholdes i en valgkamp.” Jeg tolker det som et ekspressiv, blandt andet fordi kommentatoren bruger det værdiladede adjektiv ”svageste”, styrkemarkøren ”selvkært” og det ironiserende ”egne fortræffeligheder”, men det kunne også tolkes som et repræsentativ, hvis man som modtager lægger vægt på verbet ”har vist sig”. Denne tvetydighed er typisk for mange udsagn i teksterne; selv om man som læser kan sidde med en fornemmelse af en holdningstilkendegivelse, så træder kommentatoren sjældent frem og laver en tydelig subjektiv markering af udsagnet. At kommentatorerne bevæger sig i en gråzone mellem repræsentativer og ekspressiver, hvor det kan være svært for læseren at vide, hvordan udsagnet skal tolkes, fremgår også ved, at der i teksterne er en påfaldende mangel på illokutionære komponenter som for eksempel ”jeg mener” og ”jeg synes”. I de 90 kommentarer

18 For uddybende om den klassiske tredeling inden for argumentationsteorien mellem *claims of fact*, *claims of value* og *claims of policy* se James Jasinski, *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies* (Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications Inc, 2001).

19 Ralf Pittelkow i Jyllands-Posten den 31. august 2011.

20 Aalberg et al. opfordrer de til, at man skelner mellem en strategi-frame og en spil-frame. Jeg har ikke fundet det oplagt at arbejde ud fra en sådan opdeling her, fordi disse to frames mange steder er vævet ind i hinanden. I citatet ovenfor ses for eksempel, at forklaringen med dens motivspekulation er udtryk for en strategi-frame, mens der samtidig bliver talt om at vinde, hvilket er udtryk for en spil-frame. Se Aalberg, Strömbäck og Vreese, ”The Framing of Politics as Strategy and Game: A Review of Concepts, Operationalizations and Key Findings”, 167.

forekommer ”jeg mener” kun otte gange og ”jeg synes” fire gange. Man kan argumentere for, at de illokutionære komponenter blot er implicitte, og fordi der er tale om en meningsgenre, så må udsagnene tolkes som meninger. Omvendt er det bemærkelsesværdigt, at kommentatorerne i vidt omfang bruger formuleringer, der giver udsagnene et refererende præg.

En sidste gruppe af påstande, der også handler om strategi, er kommentatorernes råd til politikerne. Kommentatorerne påtager sig en rådgivende rolle, hvor de fortæller politikerne, hvad de bør gøre – en form for offentlig rådgivning i alles påhør. Direktivet er altså ikke rettet mod læseren, men mod politikeren, og læseren skubbes herved ud i en iagttagende position. For eksempel bruger Hans Engell en hel kommentar på at besvare spørgsmålene ”Hvad skal Helle gøre?” og ”Hvad skal Løkke satse på?” Kommentatoren råder statsministerkandidaten fra Socialdemokraterne til at ”engagere sig, vise følelser og ildhu”, mens statsministerkandidaten fra Venstre skal ”blive langt bedre til at tale mennesker og billeder frem hos vælgerne. Færre tal og statistikker. Han skal formå at kommunikere direkte med folk: Hvad betyder det, han siger, for mig og min familie?”²¹.

Ligesom i forklaringerne og vurderingerne baserer rådene sig på et kynisk syn på politik, hvor vælgernes præferencer opfattes som faste, og hvor den politiske kommunikation anskues som et strategisk middel til at imødekomme disse. At det forholder sig sådan har flere også hævdet som gældende for den politiske nyhedsjournalistik mere generelt. Joseph Cappella og Kathleen Hall Jamieson taler for eksempel om en kynismespiral, mens Christian Kock taler om et kynismesyndrom.²² Toril Aalberg, Jesper Strömbäck og Claes H. de Vreese har som nævnt også bidraget med et overblik over forskningen om forståelsen af politik i nyhedsjournalistikken, hvor de refererer til en voksende litteratur, der dokumenterer, at *strategy framing* vinder indpas i forhold til *issue framing*.²³ Denne læsning af kommentargenren resonerer med den overordnede tendens, men udbygger også med andre temaer, der tilsyneladende er mere særegne for kommentargenren, hvilket uddybes i det følgende.

Kommentatorerne spør om potentielle samarbejder og politikernes fremtid

Ud over påstandene om strategi, der indgår i forklaringer, vurderinger og råd, fremsetter kommentatorerne også påstande om, hvad der kommer til at ske i fremtiden

21 Hans Engell i Ekstra Bladet den 8. september 2011.

22 Se for eksempel Joseph N. Cappella og Kathleen Hall Jamieson, *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good* (New York: Oxford University Press, 1997). Kathleen Hall Jamieson, *Dirty Politics: Deception, Distraction, and Democracy* (New York: Oxford University Press, 1992). Christian Kock, ”Kynismesyndromet”, *Rhetorica Scandinavica* 49/50 (2009), 51-71.

23 Toril Aalberg, Jesper Strömbäck og Claes H. de Vreese, ”The Framing of Politics as Strategy and Game: A Review of Concepts, Operationalizations and Key Findings”, *Journalism* 13 (2011), 162-178.

– blandt andet om hvordan politiske aftaler vil falde ud, mulige samarbejder mellem partierne samt fremtiden for den enkelte politiker eller parti. For eksempel skriver Niels Krause-Kjær: ”En ny regering kommer uanset farve til at skulle skære og spare overalt. Det er en øvelse, Socialdemokraterne har næsten 90 års erfaring med. Det kan partiet sagtens klare. SF har aldrig prøvet det før, og meget tyder på, at de får svært ved det.” Hvor forklaringerne og råd typisk involverer argumenter, hvor hjemlen indeholder værdier om strategi, baserer spådommene sig ikke på lignende tematisk-baserede hjemler. Til tider argumenterer kommentatorerne for spådommene med henvisning til fortiden – som det også til dels gør sig gældende i eksemplet – men mange gange har spådommene også en mere postulerende karakter. Når kommentatorerne lettere nedsættende omtales som orakler, kan det netop have med de ubegrundede spådomme at gøre, hvilket jeg vender tilbage til under stilistiske spor. I sine beskrivelser af kommentatorernes retorik betoner Stig Hjarvard netop kommentatorernes spådomme og ageren som orakler: ”I dag har journalister og politiske kommentatorer udviklet sig til spåmænd, der kan forudse fremtiden og læse politikernes tanker.”²⁴

Kommentatorerne beretter om aktuelle sager og politikernes positioner

Som en sidste ting bruger kommentatorerne plads på at berette om udvalgte aktuelle hændelser, herunder om aktuelle diskussionsemner og hvordan de forskellige partier og politikere overordnet stiller sig hertil. Umiddelbart er der ikke nogen, der tidligere har hæftet sig ved kommentatorernes beretninger som en væsentlig del af deres tekster, men i forhold til publikumskonstruktionen er det interessant. For eksempel skriver Hans Engell i Ekstra Bladet:

Det var ikke lige Pia Kjærsgaards dag i går. Hun virkede ret bister. I går blev hendes forslag om at øge den omdiskuterede grænsekontrol og placere asylcentre i flygtningenes nærområder i Afrika og Mellemøsten i stedet for i Danmark skudt ned af V og K sekunder efter, at de var fremsat. Efter ti års tæt samarbejde, hvor melodien fra VK, hver gang DF kom med udspil, lød ”det ser interessant ud, det ser vi på”, klingede der nu helt andre toner. Næmlig øjeblikkelig nedskydning af DF’s udspil.²⁵

Helle Ib skriver også i BT:

Villy Søvndals mumlerier om 24-års-reglen har formentlig glædet dele af SFs bagland, men ellers kan de aktuelle signaler på udlændingeområdet umuligt gøre noget godt for oppositionens chancer for at vinde magten. Først sagde Søvndal, at SF var imod den omstridte 24-års-regel og ville have den afskaffet efter næste valgperiode (...) Siden trak SFs formand dog lidt i land. Men

24 Stig Hjarvard, ”Fra sporhunde til spåmænd. Journalister i ny fortolkningsindustri”, *Tid og tendenser* 5 (2009), 3. Se også Stig Hjarvard, ”The Views of the News: The Role of Political Newspapers in a Changing Media Landscape”, *Northern Lights* 8 (2010), 32.

25 Hans Engell i Ekstra Bladet den 30. august 2011.

den tidligere radikale leder Marianne Jelved, hvis respekt for internationale konventioner er lige så stor som sansen for dårlig timing, nåede at gøre sit til at få de gamle sår til at springe op. Hun gav i går udtryk for, at SF havde handlet uklogt ved at alliere sig med S i spørgsmålet om familiesammenføringsregler, og at Søvnalds ageren var en ren tilståelsessag. ”Nu åbner Villy Søvnald en smule. Så må vi se, hvad der sker ved en forhandling”, sagde Jelved i går.²⁶

Kommentatorerne beretter om konflikter i samarbejdet mellem partierne, og hvordan partiernes udmeldinger er bundet af hensynet til alliancer. Samtidig får de også givet et overblik over, hvad der overordnet meldes ud fra partierne, og hvordan de andre partier forholder sig til det – ofte i kombination med udvalgte citater fra politikere, som kommentatorerne giver særlig opmærksomhed. Karakteristisk for de overordnede udmeldinger er, at kommentatoren stort set ikke berører grundene og overvejelser bag politikernes meninger. Det er udelukkende de forskellige partiers positioner, der ridses op. I det sidste citat er der tydelige evaluerende udsagn, hvor kommentatoren dadler både Søvnalds og Jelveds handlinger, hvilket er et eksempel på, at sproghandlerne ofte blandes i teksterne.²⁷

Kommentatorerne postulerer

Fra de væsentligste påstande vender vi os nu mod teksternes stilistiske spor. Indtil nu har jeg talt om *påstande* for at holde mig til Blacks terminologi, men egentlig er det primært i forbindelse med forklaringer og råd, at kommentatorerne argumenterer, og at man derfor med rette kan tale om påstande, hvorimod kommentatorerne i forbindelse med vurderinger og spådomme ofte forfalder til en postulerende adfærd.

Et eksempel på den postulerende adfærd, der involverer en vurdering og en spådom på samme tid, kan ses hos Hans Engell, der skriver følgende i forbindelse med en af valgets såkaldte tv-dueller mellem de to statsministerkandidater:

Helle Thorning-Schmidt var i aftes ved at sende Lars Løkke Rasmussen i gulvet. Men Venstres formand blev reddet af gongongen og flere liter vand.

Han skal nok komme på benene inden næste runde, men Løkke var slet ikke i form til at møde det blonde maskingevær.²⁸

Kommentatoren agerer som dommer, når han vurderer gårsdagens møde mellem de to statsministerkandidater. Han mener, at Helle Thorning-Schmidt klarede sig bedst, men begrundet ikke denne påstand. Han konstaterer blot, at hun var vinderen og går ud fra, at det i sig selv er interessant for modtageren, at han siger sådan.

26 Helle Ib i BT den 3. september 2011.

27 Denne typologi over kommentatorernes sproghandlinger, som indbefatter at forklare, vurdere, råde, spå og berette, er ikke nødvendigvis udtømmende, men medtager de mest dominerende i det pågældende tekstmateriale. Analysen her bidrager heller ikke til en kvantificering, hvilket ville være oplagt i et senere arbejde.

28 Hans Engell i Ekstra Bladet den 12. september 2011.

Ligeledes står påstanden om, at Lars Løkke Rasmussen nok skal komme på benene inden næste runde også ubegrundet. Selvom der her er tale om en forudsigelse, som af gode grunde ikke har samme status, idet den ikke kan understøttes med henvisning til iagttagelige fakta alene, kunne Hans Engell sagtens uddybe, hvorfor han mener, at det kommer til at ske. I den ovenfor refererede spådom fra Niels Krause-Kjær om, at det bliver svært for SF at sidde i regering, kommer han heller ikke med belæg. Han siger blot, at ”meget tyder på”, hvilket er ret diffust. Kommentatoren har muligvis gode grunde til at sige, som han gør, men han vælger ikke at medtage disse belæg i sin tekst. Kommentatorerne har en tendens til at agere med en postulerende adfærd, hvor de indtræder i en autoritær og alvidende rolle: Når kommentatorerne forklarer, kan de se, hvad politikere tænker og hvad deres motiver er; når de spår, kan de se ind i fremtiden og udtaler sig skråsikkert om den; og når de mener noget, går de ud fra, at de ikke behøver at komme med begrundelser. I disse sammenhænge bliver det deres ekspertstatus alene, der fungerer som implicite belæg for det, de siger – som implicite autoritetsargumenter.

Kommentatorerne slører afsender

Som led i den postulerende facon laver kommentatorerne forskellige former for sløring af afsender. En form for sløring sker gennem det, man kunne kalde *udokumenterede, uspecificerede kvantitetsargumenter*, hvor kommentatorerne bruger subjekter som for eksempel *flere, mange* eller *ingen*²⁹. Hans Engell omtaler for eksempel i Ekstra Bladet Helle Thorning-Schmidts skattesag, hvor hendes mand Stephen Kinnock har været under anklage for skatteunddragelse: ”Ingen forstår, hvorfor Helle ikke lagde alle oplysninger på bordet sidste år.”³⁰ Hvem er det helt præcist, der mener sådan? Er det et flertal af kommentatorer eller befolkningen, der refereres til? Og hvad er Hans Engells egen holdning? Kvantitetsargumenterne er medvirkende til den postulerende adfærd, idet kvantiteten kommer til at stå i stedet for mere indholdsrige argumenter. Hans Engell kunne i stedet have fremsat et egentligt argument: ”Jeg synes, at det ville have været smart af Helle at have lagt oplysningerne på bordet sidste år, så det ikke kom til at fylde nu.”

En anden form for sløring af afsenderen sker gennem *passivformer af verber*. Ralf Pittelkow skriver: ”Løkke opleves som den mest kompetente, Thorning som den mere menneskelige.”³¹ Igen ophøjer kommentatoren sig som fortolker og videreformidler af nogle generelle holdninger, hvor afsenderen sløres, og hvor de egentlige indholdsmæssige belæg for påstandene udebliver. Ligesom i den første form for sløring kan man også her komme i tvivl om kommentatorens egen mening og holdning. Hvad er princippet bag udvælgelsen? Hvorfor vælger kommentatoren at give noget en særlig opmærksomhed? Dækker de udvalgte udtalelser over kommentatorens egen holdning? Det virker som om, at kommentatorerne hellere vil frem-

29 Jørgensen og Onsberg, *Praktisk argumentation* (København: Nyt Teknisk Forlag, 2008), 59.

30 Hans Engell i Ekstra Bladet den 10. september 2011.

31 Ralf Pittelkow i Jyllands-Posten den 28. august 2011.

sætte noget som almene betragtninger i stedet for selv at stå tydeligt frem som afsender.

En sidste form for sløring af afsender sker gennem upræcise kildeangivelser. For eksempel skriver Mette Østergaard fra Politiken: ”Derfor begynder man *internt i Venstre* at tale om muligheden for en ren Venstreregering.”³² Thomas Larsen fra Berlingske skriver også: ”*Helt uden for citat* konstaterer flere af S-formandens støtter med en vis lettelse, at netop provenuet fra reformen [efterlønsreformen] vil gøre det til en langt mere overkommelig opgave at få økonomien til at hænge sammen under en ny S-ledet regering.”³³ Kommentatoren videregiver udsagn, hvor informationen tilsyneladende kun kan videregives, hvis der refereres til en større og mere diffus gruppe frem for den konkrete kilde. Praksissen med at referere til velinformerede og anonyme kilder er et respekteret journalistisk princip, men i stedet for at bruge det med omhu og med en professionel vurdering af kildens troværdighed og omstændighederne, synes der i de politiske kommentarer at være en tendens til overdreven brug. En forklaring kan være, at kommentatorerne gerne vil dramatisere og skabe en illusion af, at læseren får nogle fortrolige informationer.³⁴ Genren hviler netop på en antagelse om, at modtager har brug for afsenders viden for at gennemskue den politiske verden, og denne form for sløring er med til at forsikre læseren om, at kommentatoren har adgang til lukkede cirkler og derfor har en interessant insiderviden. En anden forklaring kan være, at det er en tidsbesparende måde at arbejde på, hvor kommentatoren kan nøjes med at bruge sig selv som kilde, videregive sit generaliserede indtryk af situationen og derved undgår omfattende research og egentlige journalistiske interviews. Problemet bliver dog, at kommentatorerne ofte bruger formuleringer, der gør det uigennemskueligt, hvilke status udsagnet har: Er det en egentlig udtalelse eller et rent gæt fra kommentatorens side? Ved ikke at bruge præcise kildeanvisninger er det også svært at opdage og dokumentere eventuelle fordejlninger. Hvem skal reagere? Og hvem skal man gå til for at efterprøve udtalelserne? Når man godtager, at en sådan praksis ekspanderer, efterlader man kommentatoren med et stort manøvrerum.

Kommentatorerne taler i flok

Ud over postulater og herunder forskellige former for sløring af afsender er det også interessant, at kommentatorerne gerne vil udtale sig som en *samlet enhed*, der ser ens på tingene frem for at diskutere med hinanden. For eksempel konstaterer flere kommentatorer under valget, at det handler om økonomi: ”Dette valg handler om penge”³⁵, ”Tag økonomien – valgets hovedtema”³⁶, ”Man har i mere end et år vidst,

32 Mette Østergaard i Politiken den 3. september 2011 (min kursivering).

33 Thomas Larsen i Berlingske den 11. september 2011 (min kursivering).

34 Jørn Loftager, *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark* (Århus N.: Aarhus Universitetsforlag, 2004), 189.

35 Hans Engell i Ekstra Bladet den 30. august 2011.

36 Helle Ib i BT den 4. september 2011.

at det altdominerende tema under dette folketingsvalg ville blive økonomien³⁷, ”Det altoverskyggende emne for valgkampen er økonomi³⁸, ”I dag handler politikernes opgør om tre ting – økonomi, økonomi, økonomi.³⁹ Videregiver kommentatorerne her deres indtryk af, at mange – og i så fald hvem? – taler om økonomi, eller kommer valget til at handle om økonomi, fordi kommentatorerne taler om det i samlet flok? I medierne ser man også fra tid til anden overskrifter med ”Kommentariatet” eller ”Kommentatorer” efterfulgt af et kolon, hvor det impliceres, at man som modtager skal lade sig overbevise, fordi kommentatorerne siger noget i samlet flok. Mette Østergaard fra Politiken skriver også: ”Valgkampen bliver beskidt har det længe lydt fra både politikerne selv og kommentatorer.”⁴⁰

I forbindelse med den første præsidentkandidatsdebat mellem John Kerry og George W. Bush ved valget i 2004 har Paul Hitlin dokumenteret samme tendens til at tale i samlet flok hos amerikanske kommentatorer. Han påviser, at mens der i døgnnet efter debatten er stor variation mellem, hvad de amerikanske såkaldte *television pundits* siger, finder der efter bare få døgn en harmonisering af påstandene sted⁴¹. Sigurd Allern ser en sådan konsensuspraksis som en måde for kommentatorerne at få magt på: ”Kommentatorerne har begrænset magt alene, men har indflytelse når de står sammen, for eksempel om å ”erklære en politisk leder død” etter en skandale.”⁴² Pia Wold påpeger også samme tendens i en undersøgelse af omtalen af Erna Solberg i norske medier, hvor der netop er tale om en pludselig, ubegrundet, kollektiv holdningsændring til den norske politiker, men som får vægt på grund af det kollektive aspekt – heraf artiklens titel *Vaktbikkjer i flokk*.⁴³ Jeg hæfter mig især ved, at kommentatorernes ageren som samlet enhed forstærker en ureflekteret praksis, hvor kommentatorerne antager, at de kan overbevise deres modtagere om noget ved at postulere i samlet flok. Det bliver deres enighed om noget, der i sig selv skal overbevise læseren frem for indholdsmæssige argumenter.

Opsamling på publikumbilledet og dets sammenfald med forestillingen om borgeren i et konkurrencedemokrati

Så hvordan ser modtagerbilledet ud i kommentatorernes tekster? Med udgangspunkt i de væsentligste påstande er det først og fremmest en person (eller persona), der interesserer sig for personer i politik, og hvordan de agerer strategisk for at tilkæmpe sig magt. Det er en person, der ikke rigtig går op i indholdsmæssige diskussioner om konkrete politiske forslag, men finder det tilstrækkeligt med en overord-

37 Søs Marie Serup i Børsen den 8. september 2011.

38 Mette Østergaard i Politiken den 28. august 2011.

39 Thomas Larsen i Berlingske den 13. september 2011.

40 Mette Østergaard i Politiken den 15. september 2011.

41 Paul M. Hitlin, *A Content Analysis of Television Political Pundits*. Ph.d.-afhandling afleveret ved Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University, 2005.

42 ”Den fortolkende statsmakt” i Morgenbladet den 11. september 2009.

43 Pia Martine Wold, ”Vaktbikkjer i flokk” *Sakprosa* 5 (2013), 1-36.

net viden om, hvilke emner der diskuteres, og hvordan politikerne og partierne stiller sig hertil. Når der bliver berettet om diskussionsemner, fremføres argumenterne for den pågældende holdning ikke, og der ligger derved en implicit antagelse om, at grundene for positionerne ikke er relevante for modtageren. Med udgangspunkt i de stilistiske spor er læseren en overordentligt autoritetstro person, der ukritisk er villig til at godtage en eksperts meninger og udsagn om verden. Det er en asymmetrisk kommunikationssituation, hvor afsenderen har en større viden end modtageren, og hvor der på ingen måde lægges op til diskussion af eller kritisk refleksion over de udsagte påstande. Modtageren er en tilskuer til den politiske debat, hvor det er politikerne og kommentatorerne, der handler, mens læseren mere eller mindre passivt ser til. Hvor for eksempel Christian Kock især har påpeget, at modtageren bliver gjort passiv gennem genrens påstande⁴⁴, viser denne analyse, at passiviteten etableres gennem en dobbelt bevægelse, hvor også de stilistiske spor er med til at fastholde læseren i en passiv rolle.

Hvor Black i sin kritik kobler det diskursive publikumsbillede til ideologi⁴⁵, synes det her oplagt at koble til forskellige demokratiforståelser og herunder borgerroller. Uden at det nødvendigvis er helt entydigt, synes der på mange måder at være sammenfald med publikumskonstruktionen i kommentarerne og forestillingen om borgeren i et konkurrencedemokrati.⁴⁶ I et konkurrencedemokrati er valghandlingen det centrale, og der fokuseres netop især på politikerne og deres handlinger, mens borgernes handling er begrænset til stemmeafgivelse ved valg.⁴⁷ Som Jesper Strömbäck sammenfatter det: "It is the political elites that act, whereas the citizens react."⁴⁸ Borgeren har brug for at kende de politiske kandidater og deres holdning til grundlæggende diskussioner, men behøver ikke at involvere sig mere aktivt i konkrete politiske diskussioner eller indgå i det offentlige liv. Når der i kommentarerne stort set aldrig bliver fremlagt grunde til de holdninger, som politikerne har til forskellige emner, er det fordi, at det bliver betragtet som ligeegyldigt. Modtageren har alene brug for at kende politikernes positioner, så han eller hun kan afstemme sig i forhold til disse. Det antages implicit, at vælgerens præferencer er faste, og at det alene handler om, at deres viden om de politiske kandidater er tilstrækkelig, så de kan fin-

44 Kock, *De svarer ikke*.

45 Black, "Second Persona", 112-115 samt 119.

46 I moderne demokratiteori skelner man mellem forskellige demokratiforståelser. Nogle af de mest omdiskuterede demokratiforståelser eller -modeller er henholdsvis konkurrencedemokrati, deltagerdemokrati og deliberativt demokrati. Se for eksempel David Held, *Models of Democracy* (Cambridge: Polity Press, 2006), 5. Se også Jesper Strömbäck, "In Search of a Standard: Four Models of Democracy and their Normative Implications for Journalism", *Journalism Studies*, 6 (2005), 334-338. Jesper Strömbäck medtager proceduredemokrati som en fjerde, men knapt så omdiskuteret demokratimodel.

47 Se Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy* (New York: Harper Perennial, 1975 [1942]). Giovanni Sartori kalder det også *valgdemokrati*. Se Giovanni Sartori, *The Theory of Democracy Revisited. Part One: The Contemporary Debate* (Chatham, NJ: Chatham House, 1987).

48 Strömbäck, "In Search of a Standard: Four Models of Democracy and their Normative Implications for Journalism", 334.

de en, som de deler holdninger med, og som derfor vil kunne repræsentere dem.

Leder man i teksterne efter kommentatorernes eksplicite betegnelser for, hvad de kalder borgeren, støder man ikke overraskende især på betegnelser som *vælger*, *iagttager* og *tilskuer*. For eksempel skriver Hans Engell: ”Med flere hundrede tusinde vælgere som *tilskuere* er der alt på spil for dem begge.”⁴⁹ og ”Men det vigtigste er vel *vælgerne*? Ja, absolut. Og vi ved ikke rigtig, hvordan de *reagerer*.”⁵⁰ Thomas Larsen skriver også: ”Det springende punkt bliver *vælgernes reaktion*.”⁵¹ Og en uges tid senere: ”Kort sagt, *vælgerne iagttager* kandidaterne, og de falder ikke bagover af begejstring.”⁵² Mette Østergaard fra Politiken skriver også: ”Før det bliver virkelighed, skal *vælgerne* først sætte deres kryds, og vi har endnu tilbage at se, hvordan de *reagerer* på den nye alliance i dansk politik, som igen har vakt midten i dansk politik til live.”⁵³ Disse udsagn er med til at bekræfte antagelsen om, at kommentatorerne opfatter borgerens primære handling som at stemme til valg, og at borgerens magt primært er begrænset hertil. Hvor der gennem påstande og stilistiske spor er tale om forståelser, der videregives implicit, er der i de ovenstående citater tale om ekspliciterede forventninger til borgerens rolle. I den forbindelse kan man oplagt med reference til Maurice Charlands artikel fra 1987 se kommentatorernes retorik som en form for konstitutiv retorik, hvor en bestemt opfattelse af borgerrollen kaldes til eksistens gennem kommentatorernes retorik.⁵⁴ Kommentatorerne skaber i deres tekster en borgeridentitet med forholdsvis begrænsede handlingsmuligheder. I forhold til eksemplet i Charlands artikel, hvor *peuple québécois* er et publikum, der ikke forud havde handlemulighed, fordi de først med diskursen konstitueres som gruppe, er der her tale om konstituering i bredere forstand, hvor der lægges vægt på en særlig forståelse af en borgerrolle, der sameksisterer med andre borgerroller, men som modtageren gennem diskursen bliver opfordret til at indgå i og handle ud fra.

Vurdering af kommentatorernes diskurs

Tidligere har evalueringer af genren taget afsæt i delaspæker, som for eksempel når kommentatorerne bliver kritiseret for deres fejlslagne spådomme.⁵⁵ Med afsæt i det diskursive publikumbillede kan man i stedet problematisere genrens underliggende demokratisyn og dens borgerrolleforståelse. At borgeren forstås som en tilskuer til den politiske debat, hvis handlemulighed primært består i at stemme ved næste valg, er svært foreneligt med forestillingen om et retorisk velfungerende demokrati, hvilket er en demokratiforståelse, der i nyere forskning kobles til begrebet retorisk

49 Hans Engell i Ekstra Bladet den 8. september 2011 (min kursivering).

50 Hans Engell i Ekstra Bladet den 10. september 2011 (min kursivering).

51 Thomas Larsen i Berlingske den 30. august 2011 (min kursivering).

52 Thomas Larsen i Berlingske den 7. september 2011 (min kursivering).

53 Mette Østergaard i Politiken den 29. august 2011 (min kursivering).

54 Maurice Charland, ”Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois”, *The Quarterly Journal of Speech* 73 (1987), 133-150.

55 ”Politiske kommentatorer sigter godt — men rammer skidt”, i Mandag Morgen den 26. november 2001.

medborgerskab og lægger sig tæt op ad et deliberativt demokrati.⁵⁶ Borgeren kan i dette perspektiv ikke være tilfreds med alene at involvere sig ved at sætte et kryds, men må involvere sig mere aktivt for eksempel ved at engagere sig i udvalgte debatter om indretningen af samfundet både offentligt og privat. I et deliberativt demokrati går man ikke ud fra, at mennesket har faste præferencer, men er modtageligt over for argumentation og principielt kan ændre sin holdning til tingene, hvis det støder på nye, overbevisende argumenter.⁵⁷ Hvis samfundet skal have sammenhængskraft, kræver det, at borgerne har en kontinuerlig debat om det fælles bedste – om de normer og værdier, som skal være styrende for beslutningerne. Denne proces vil ikke nødvendigvis føre til enighed blandt alle, men processen er vigtig, fordi der her er mulighed for at høre argumenter – også for synspunkter som man ikke nødvendigvis selv deler. Er man som borger nødt til at leve under beslutninger, som man ikke er enig i, hvilket vil ske for de fleste, har deliberationsprocessen forhåbentlig bidraget til, at man kan acceptere det. Tillid til at der er en deliberativ proces, hvor det er muligt at høre og blive hørt er helt central for et velfungerende demokrati i den deliberative demokratiforståelse, og det er netop denne proces, som den politiske journalistik bør være med til at facilitere. Hvad angår kommentatorernes postulerende facon, så er den yderst problematisk i et deliberativt demokrati, eftersom borgerne ikke skal inspireres til at postulere, men til at argumentere. De gode grunde for ens meninger er helt centrale, og her tjener kommentatorerne ikke som gode forbilleder.

Reaktioner på publikumskonstruktionen hos et faktisk publikum

Slutteligt inddrages to studier, der giver forskellige bud på, hvordan et faktisk publikum reagerer på kommentargenrens publikumskonstruktion. I den forbindelse er det interessant, at Black i sin artikel taler om *actual auditors*, hvor han forklarer, at et faktisk publikum vil lede efter tegn i en diskurs, som kan fortælle dem, hvordan de skal tilgå verden⁵⁸. Med udgangspunkt i en debat om skoleintegration hævder Black, at selvom en modtager ikke er enig i de fremsatte påstande, vil modtageren alligevel blive influeret af tekstens ideologi, hvilket Black eksempelvis betegner “vector of influence” og “the pull of an ideology”.⁵⁹ I nyere medieforskning om politisk journalistik falder studierne af medieeffekt overordnet i to lejre: En pessimistisk lejr med studier, der viser, hvordan vælgerne overtager mediernes strategiske framing, og hvor det resulterer i et kynisk syn på politik hos vælgerne. I denne kategori finder vi blandt andet de tidligere omtalte eksperimentelle studier af Joseph

56 Lisa Villadsen og Christian Kock (red.), *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation* (Pennsylvania: Penn State Press, 2012), 1-2.

57 Jørn Loftager, *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark*. Christian Kock, ”Kynismesyndromet”. Henrik Kaare Nielsen, *Den demokratiske offentlighed i senmoderniteten*. Arbejdsrapport fra AU Ideas Pilotcenter, 2012, 8.

58 Black, ”Second Persona”, 113.

59 Black, ”Second Persona”, 113.

Cappella og Kathleen Hall Jamieson.⁶⁰ I den mere optimistiske lejr viser forskellige studier omvendt, hvordan dette ikke altid er tilfældet. For eksempel sætter Kim Schrøder og Louise Phillips spørgsmålstegn ved mediernes definitionsmagt i et studie, når de sammenligner mediernes og borgernes diskursorden. Deres konklusion er, at definitionsmagten ikke kun går den ene vej, men at mediernes og borgernes magt forhandles i et komplekst diskursivt spil.⁶¹

Hvis vi holder fast i at ville undersøge kommentatorernes indflydelse og ikke den politiske journalistik mere generelt, kan man inddrage Sigge Winther Niensens undersøgelse, hvor lidt over 2.000 respondenter fra et repræsentativt vælgerpanel er blevet bedt om at associere ud fra det åbne spørgsmål ”Hvad falder dig ind, når du tænker på et givent parti?”⁶² Konklusionen er, at kommentatorernes måde at tale om politik på afspejler sig i vælgernes. I svarene begynder mange respondenter at lave deres egne analyser af partiernes håndtering af sager og ageren i parlamentet, og forfatterne introducerer begrebet *andenordensvælgeren*, som er en vælger, der forstår politik som spin og strategi og især forholder sig til politik ved at iagttage, hvordan andre iagttager med det formål at imitere denne adfærd. Nielsen med flere forklarer adfærden med, at vælgeren har brug for en måde at gå til en kompleks politisk virkelighed på: ”Befolkningen tager ved lære af eliternes diskussioner og integrerer det i deres forståelse af det politiske landskab. Dette implicerer, at mange vælgere selv bliver politiske kommentatorer i deres søgen efter en måde at skabe orden i en kompleks politisk virkelighed.”⁶³

Hvor Niensens studie primært leverer belæg for, at borgere lader sig influere af kommentatorernes retorik, er konklusionen mere tvetydig i et kvalitativt receptionsstudie, som jeg selv har gennemført, hvor otte personer læser højt af aktuelle politiske kommentarer. Studiet er inspireret af protokolanalyse, men udviklet i en særlig form, betegnet *tænkehøjt-læsning* i kombination med kvalitativt interview, hvor respondenterne stopper op ved markeringer i teksten og tænker højt ud fra deres umiddelbare reaktioner på teksten.⁶⁴ I disse læsninger ses det, hvordan respondenterne både påtager sig og reagerer negativt på publikumskonstruktionen. For eksempel begynder to af respondenterne at indtage rollen som kommentator flere gange undervejs, hvor de giver forklaringer og råd. Der er også eksempler på, at respondenterne imiterer kommentatorernes stilistiske spor, for eksempel anven-

60 Cappella og Jamieson, *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*.

61 Kim Christian Schrøder og Louise Jane Phillips, ”Mediemagt og borgermagt i det medialiserede samfund?: En diskursanalyse af hvordan medier og borgere italesætter politik”, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift* 7 (2005), 196.

62 Sigge Winther Nielsen, Jesper De Hemmer Egeberg og Martin Vinæs Larsen, ”Vi er alle spindoktorer – om konceptualisering og måling af andenordensvælgeren”, *Økonomi og Politik* 84 (2011), 19-33.

63 Nielsen, Egeberg og Larsen, ”Vi er alle spindoktorer – om konceptualisering og måling af andenordensvælgeren”, 19.

64 Om protokolanalyse se Anders K. Ericsson og Herbert Simon, *Protocol Analysis: Verbal Reports as Data* (Boston: MIT Press, 1993 [1984]). For videreudvikling af metoden til tænkehøjt-læsning se for eksempel Clayton Lewis, *Using the “Thinking Aloud” Method in Cognitive Interface Design* (New York: IBM TJ Watson Research Center, 1982).

der en respondent et udokumenteret, uspecificeret kvantitetsargument, når hun siger: ”Man har talt om, at der kan være en rivalisering mellem Mette Frederiksen og Helle Thorning Schmidt, så er det nok mere sandsynligt, at (...)”⁶⁵ Omvendt er der andre respondenter, der reagerer med en afstandstagen til både påstande og stilistiske spor. For eksempel tager en af respondenterne meget klart afstand fra kommentatorernes påstande om strategi: ”De skal gå op i nogle sager og det, der sker – ikke så meget det spil, der er inde i Folketinget (...) De er jo meget efter hinanden hele tiden (...) Det gider jeg sgu ikke.”⁶⁶ Syv ud af de i alt otte respondenter forholder sig også i et variabelt omfang skeptisk til kommentatorernes postuler. For eksempel siger en af respondenterne: ”Han [kommentatoren] er ikke så god til at argumentere for, hvorfor det skulle være rigtigt. Det er ligesom om, at det bliver bare hans holdning, og det er lidt uden støtte fra noget (...) Og det er ikke godt nok.”⁶⁷ Hvor Jay Blumler taler om, at kommentatorerne ”fighter back” i forhold til politikerne, kan denne undersøgelse ses som et eksempel på, at borgere nu også ”fighter back” i forhold til kommentatorerne.

Fremtidige forskningsperspektiver

Jeg har i denne analyse tegnet et billede af det indskrevne publikum i kommentargenren og problematiseret det med udgangspunkt i forskellige demokratiforståelser – med normer og idealer i et deliberativt demokrati som rettesnor. I et fremtidigt arbejde vil det være oplagt at gå fra et fokus på genrens fællestræk til at se på individuelle kommentatorer og deres forskellige måder at praktisere genren på. En antagelse kunne være, at selvom forståelsen af demokratiet som et konkurrence-demokrati præger genren overordnet, er der muligvis enkelte kommentatorer, der praktiserer genren på en anden måde, og disse forskelle i praktiseringen af genren vil kunne fungere som afsæt for en diskussion af en kvalitativ videreudvikling af genren.

I forhold til diskursive publikumskonstruktioner synes retorikforskningen også at have noget at tilbyde forskningen i politisk journalistik. Hvor meget medieforskning primært ser isoleret på receptionen, kan retorikforskningen bidrage med studier, der integrerer tekst- og receptionsstudier⁶⁸.

65 Respondent 3 i receptionsstudie gennemført på Det humanistiske fakultet på Københavns Universitet i december 2013 (min kursivering).

66 Respondent 8 i receptionsstudie gennemført på Det humanistiske fakultet på Københavns Universitet i december 2013.

67 Respondent 4 i receptionsstudie gennemført på Det humanistiske fakultet på Københavns Universitet i december 2013.

68 Jens E. Kjeldsen har flere steder opfordret retorikere til i højere grad at inddrage receptionsstudier i retorikforskningen. Se for eksempel Jens E. Kjeldsen, ”Retoriske omstændigheder”, *Rhetorica Scandinavica* 48 (2008), 55-57. Se også Jens E. Kjeldsen, ”Det virkelige retoriske publikum” i *Retorik og lärande. Kunskap – Bildning – Ansvar*, red. Sigrell og Qvarnström (Lund: Lunds Universitet, 2015), 263-276.

Dan Nimmo og James Combs skriver i deres værk om pundits i USA, at *punditokratiet* er en decideret trussel mod demokratiet. De taler om et *surrogat-medborgerskab*, hvor elitens samtale i offentligheden kommer til at stå i stedet for en demokratisk samtale blandt borgere⁶⁹. Som jeg ser det, behøver den ene samtale ikke at udelukke den anden, men eliten bør være opmærksom på, hvilket demokratisyn og herunder borgerrolleopfattelse de er bærere af, og hvordan de manifesterer denne gennem deres retorik og potentielt påvirker deres modtagere.

---

69 Dan Nimmo og James Combs, *The Political Pundit* (New York: Greenwood Publishing Group, Inc.1992), 171.

Litteratur

- Aalberg, Toril, Jesper Strömbäck og Claes H. de Vreese. "The Framing of Politics as Strategy and Game: A Review of Concepts, Operationalizations and Key Findings", *Journalism* 13 (2011), 162-178.
- Allern, Sigurd. "From party agitators to independent pundits: The changed historical roles of newspaper and television journalists in Norwegian election campaigns", *Northern Lights: Film and Media Studies Yearbook* 8 (2010), 49-67.
- Bengtsson, Mette. "Approaches to Political Commentary: A Call for Textual, Evaluative Scholarship", *Nordicom Review* 36 (2015), 5-18.
- Bengtsson, Mette. "Defining Functions of Danish Political Commentary" i *Argumentation: Cognition and Community, Proceedings of the 9th Biennial Conference of the Ontario Society for the Study of Argumentation*, red. Frank Zenker. Windsor, ON: Ontario Society for the Study of Argumentation, 2011.
- Black, Edwin. "Second Persona", *Quarterly Journal of Speech* 56 (1970), 109-119.
- Blumler, Jay og D. Kavanagh. "The Third Age of Political Communication: Influences and Features", *Political Communication* 16 (1999), 209-230.
- Blumler, Jay. "Origins of the Crisis of Communication for Citizenship", *Political Communication* 14 (1997), 395-404.
- Bro, Peter. "Folkestyrets nye fyrmester - da verden blev oplyst af den politiske kommentator", i *Et Løft(e) til journalistikken*, red. Peter Bro og Troels Mylenberg, 185-206. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2008.
- Bro, Peter og Anker Brink Lund. "Valgkampens politiske kommentatorer", *Tidsskriftet Politik* 11 (2008), 27-37.
- Cappella, Joseph N. og Kathleen Hall Jamieson. *Spiral of Cynicism: The Press and the Public Good*. New York: Oxford University Press, 1997.
- Charland, Maurice. "Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois", *The Quarterly Journal of Speech* 73 (1987), 133-150.
- Ericsson, Anders K. og Herbert Simon. *Protocol Analysis: Verbal Reports as Data*. Boston: MIT Press, 1993 [1984].
- Held, David. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press, 2006.
- Hitlin, Paul A. *A Content Analysis of Television Political Pundits*. Ph.d.-afhandling indleveret ved Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University, 2005.
- Hjarvard, Stig. "Fra sporhunde til spåmænd. Journalister i ny fortolkningsindustri", *Tid og tænder* 5 (2009), 4-9.
- Hjarvard, Stig. "The Views of the News: The Role of Political Newspapers in a Changing Media Landscape", *Northern Lights: Film and Media Studies Yearbook* 8 (2010), 25-48.
- Hobsbawm, Julia og John Lloyd. *The Power of the Commentariat*. Oxford: Editorial Intelligence Ltd in association with the Reuters Institute for the Study of Journalism, 2008.
- Hopmann, David og Jesper Strömbäck. "The Rise of the Media Punditocracy? Journalists and Media Pundits in Danish Election News 1994-2007", *Media, Culture & Society* 32 (2010), 943-960.
- Jamieson, Kathleen Hall. *Dirty Politics: Deception, Distraction, and Democracy*. New York: Oxford University Press, 1992.
- Jasinski, James. *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies*. Thousand Oaks, Calif: SAGE Publications Inc, 2001.
- Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg. *Praktisk argumentation*. København: Nyt Teknisk Forlag, 2008.
- Kjeldsen, Jens. "Det virkelige retoriske publikum" i *Retorik og lærande. Kunskap – Bildning – Ansvar*, red. Anders Sigrell og Sofi Qvarnström, 263-276. Lund: Lunds Universitet, 2015.
- Kjeldsen, Jens. "Retoriske omstændigheder", *Rhetorica Scandinavica* 48 (2008), 42-63.
- Kock, Christian. *De svarer ikke: Fordømmende uskikke i den politiske debat*. København: Gyldendal, 2013.
- Kock, Christian. "Kynismesyndromet", *Rhetorica Scandinavica* 49/50 (2009), 51-71.

- Lewis, Clayton. *Using the "Thinking Aloud" Method in Cognitive Interface Design*. New York: IBM TJ Watson Research Center, 1982.
- Loftager, Jørgen. *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark*. Århus N.: Aarhus Universitetsforlag, 2004.
- Lund, Marie. "Retorisk publikum", i *Retorikkens aktualitet: Grundbog i retorisk kritik*, 3. udg., red. Hanne Roer og Marie Lund, 63-84. København: Hans Reitzels Forlag, 2014.
- McNair, Brian. *Journalism and Democracy - An Evaluation of the Political Public Sphere*. London: Routledge, 2000.
- Miller, Carolyn. "Genre as Social Action", *Quarterly Journal of Speech* 70 (1984), 151-167.
- Nielsen, Sigge Winther, Jesper De Hemmer Egeberg og Martin Vinæs Larsen. "Vi er alle spindoktorer – om konceptualisering og måling af andenordensvælgeren", *Økonomi og Politik* 84 (2011), 19-33.
- Nimmo, Dan og James Combs. *The Political Pundit*. New York: Greenwood Publishing Group, Inc., 1992.
- Negrine, Ralph. *The Transformation of Political Communication – Continuities and Changes in Media and Politics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008.
- Nielsen, Henrik Kaare. *Den demokratiske offentlighed i senmoderiteten*. Arbejdsrapport fra AU Ideas Pilotcenter, 2012. http://offentlighed.au.dk/fileadmin/Offentlighed.au.dk/Arbepapir_1_01.pdf.
- Nyre, Lars. "Normative Media Research – Moving from the Ivory Tower to the Control Tower", *Nordicom Review* 30 (2009), 3-17.
- Sartori, Giovanni. *The Theory of Democracy Revisited. Part One: The Contemporary Debate*. Chatham, NJ: Chatham House, 1987.
- Schrøder, Kim Christian og Louise Jane Phillips. "Mediemagt og borgermagt i det medialiserede samfund?: En diskursanalyse af hvordan medier og borgere italesætter politik", *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift* 7 (2005).
- Schumpeter, Joseph. *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper Perennial, 1975 [1942].
- Searle, John R. "A Taxonomy of Illocutionary Acts," i *Language, Mind, and Knowledge*, red. Günderson, Minneapolis: University of Minneapolis Press, 1975, 1-29.
- Strömbäck, Jesper. "In Search of a Standard: Four Models of Democracy and Their Normative Implications for Journalism", *Journalism Studies* 6 (2005), 331-345.
- Villadsen, Lisa og Christian Kock (red.). *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation*. Pennsylvania: Penn State Press, 2012.
- Vatnøy, Eirik. *Velg!09 Journalistikk og retorikk i norsk valgkamp*. Oslo: Civita, 2010.
- Wold, Pia Martine. "Vaktbikkjer i flokk", *Sakprosa* 5 (2013), 1-36.